

FORÆLDREKADDEMI OG BØRNEJUNGLE I BEVÆGELSE Psykologisk forskning i livsverden og forandring

Helene Toldam, Ida Dyhr Caspersen,
Christoph Klimpke & Peter Berliner

Kun i mødet med konkrete mennesker kan en kvalitativ undersøgelse udforske de øjeblikke, hvor det sker – og de erfaringer, de skaber og betydninger, de har. Mikrogenesen som begreb søger at fastholde en momentan forandring – øjeblik for øjeblik – som den sker i den sociale interaktion.

En sådan forskning kræver konkrete og lokale undersøgelser af det levede liv i dets udfoldelse gennem tidsløb og forandring. I det følgende vil vi vise, hvorledes en konkret forskningsproces i en forandring blev gennemført – samt de resultater, der udfoldede sig igennem den. Undersøgelsen fokuserer på deltagerens oplevelse af, hvordan Forældreakademiet – et tiltag i daginstitutionen Børnejunglen – førte til øget deltagelse, social støtte og fælles læring og ansvar for alle. Dette sker ved, at selve den position, som der ses ud fra, forandres – idet integration som forståelsesramme blev erstattet med netop deltagelse, social støtte og fælles læring og ansvar.

Every actuality is somewhere, while every
potentiality is everywhere.

A. N. Whitehead

1. At forske i forandring

Der er mange forskellige måder at forske på – både kvantitative og kvalitative. De forskellige tilgange og metoder er udviklede i forskellige konkrete sammenhænge – og har derfor særlige styrker over for bestemte

Helene Toldam er BA psych og forskningsassistent ved MET – Centre for Multi-Ethnic Traumatic Stress Research, University of Copenhagen.

Ida Dyhr Caspersen er BA psych og forskningsassistent ved MET – Centre for Multi-Ethnic Traumatic Stress Research, University of Copenhagen.

Cristoph Klimpke er BA psych og forskningsassistent ved MET – Centre for Multi-Ethnic Traumatic Stress Research, University of Copenhagen.

Peter Berliner er lektor og leder af MET – Centre for Multi-Ethnic Traumatic Stress Research, University of Copenhagen.

typer forskningsspørgsmål. Hvis der er tale om en bestræbelse på at forske i andre menneskers egne forståelser, er kvalitative metoder bedst egnede, idet deres styrke ligger i at kunne fastholde et blik for det enkelte, levende individ eller fællesskab (familie, gruppe, organisation og/eller community/ lokalsamfund). Det levende og unikke kan studeres – hvilket sker gennem en fastholdelse af øjeblikke i begreber, men som samtidigt har en nysgerrighed over for tilbliven og tidsløb (vedvarende bevægelse), der udfolder sig samtidigt med forskningen og snor sig sammen med denne. Det, der studeres, er det liv, der udvikles og skabes netop lige nu.

Det kræver, at vi fortsat udvikler metoder til at kunne forske i dette – med dets mangfoldighed, intentionalitet, og bevægelse. Disse metoder stræber efter at give plads til de interviewedes fortællinger, oplevelser, lidelser og håb på en måde, der lader deres perspektiver træde frem. Og som netop kan balancere mellem begrebsliggørelse som en afslutning, en beskrivelse, og som et bidrag til den fortsatte bevægelse, dvs. at kunne være i dialog med det ufærdige, det begyndende og tilblivende (Deleuze og Guattari, 2005). Det kræver metoder, der kan studere det nybrydende, dvs. de undtagelser, nye ideer og handlinger, der kan skabes i forandringsprocesser – ud fra et blik for, om der er mere i virkningen end i dens årsager. Det fordrer en undersøgelse, der søger at understøtte en ide om, at vi lever i et menneskeligt univers, der stadig er i sin skabelsesproces – en åben proces, fyldt med brud og ændringer, hvor mennesker kan skabe nye situationer og muligheder, der ikke er indeholdt i de allerede givne forståelser.¹ Kun i mødet med konkrete mennesker kan en kvalitativ undersøgelse udforske de øjeblikke, hvor det sker – og de erfaringer, de skaber og betydninger, de har.

Engeström (1987) stillede spørgsmålet om, hvorledes vi i forskningen forholder os til og forstår det nye – det, der ikke allerede er indfanget af kategorierne, men som sprænger disse og giver ny viden. Han argumenterer for, at det sker i den *double-bind*, der opstår i en bredere social udvikling, hvor en gruppe eller en person sættes i klemme mellem hinanden modsigende forestillinger. Derved sker der et spring, således at begge sider kan indeholdes i en ny – kvalitativt anderledes – forståelse. Dette sker – ifølge Engestrøms teori – som oftest ved, at man tvinges til at forholde sig personligt til et fælles, socialt problemfelt.

Cole (2003) argumenterer ud fra Vygotskys teori (1978) for, at der er fire måder, hvorved forandringer af den menneskelige kognition kan ske, nemlig fylogenesen, kulturhistorien, ontogenesen og mikrogenesen. Det sidste begreb omfatter den forandring, der kan ske trin for trin i en social interaktion i en konkret situation, dvs. hvor end der udfoldes en psykologisk proces, der: – *whether the development of thought or voluntary behavior*,

1 Via Deleuze's videreførelse af væsentlige dele af Bergsons filosofi er der kommet et fornyet fokus på bevægelse, tilblivelse og *l'élán vital* (livsopsvinget) – se Bergson, 1968 og 1980 og Deleuze, 1956 og 1991.

is a process undergoing changes right before one's eyes (Vygotsky, 1978: 61).

Mikrogenesen som begreb søger at fastholde en momentan forandring – øjeblik for øjeblik – som den sker i den sociale interaktion. Dette knytter begrebet tæt til teorien om *zonen for den nærmeste udvikling* (Vygotsky, 1974: 219), men rummer mere – idet det er hele forandringsprocessen, der kan undersøges snarere end kun læreprocessen hos den ene part.²

Det nyskabende og fælles udviklende er begrebsliggjort i mikrogenese-teori indenfor neuropsykologisk forskning (Brown, 1999):

Microgenesis refers to the concept of the mental state as a dynamic traversal – becoming – over distributed segments or growth planes in the evolution of the forebrain. The traversal is a continuum of whole-to-part shifts leading from incipient phases of potential to a final phase of actuality. The actual is achieved as a cyclical derivation in which each mental state, that is, the full microgenetic sequence, displaces a preceding state that is already in decay, as the developing state unfolds over the residual activity. (269)

Forandringen sker derved i selve den position, den ses – og begribes – fra:

There is no awareness of change, only a changed awareness; change lays down the awareness in a state that has also changed. (270) The brain does not provide a structure on which this process unfolds. The brain is a process through which acts and objects actualize.... The influence acts at every phase in the generation of the state. A state is not activated by its antecedent (271).

Forandringen sker således ikke som en årsag-virknings-sekvens, men som en tilblivelse af noget nyt ud fra muligheder og begrænsninger, der skabes i en aktuel interaktion med omverdenen:

Each phase in the occurrent state is driven by constraints, not direct causal effects. If a stone falls on the surface of a tranquil pool and causes a ripple of concentric waves, in what sense does the quiescent surface contribute, as a cause, to the pattern of the spread? If another stone falls, in what sense does the prior configuration cause the ensuing one? This problem is akin to that in microgeny (272).

Det er en udfordring at studere tilblivelsesprocesser og samtidigt fastfryse øjeblikket i en forståelse, en refleksion. Den kvalitative forsknings data er

² For en tidligere diskussion af dette, se evt. Berliner, 1989.

altid allerede analyser. Det betyder, at den inden for psykologien vil møde det liv, der skaber disse analyser og former sig igennem dem. En sådan forskning kræver konkrete og lokale undersøgelser af det levede liv i dets udfoldelse gennem tidsløb og forandring.

Dette rejser et spørgsmål om, hvorledes forskningen knytter sig til de fællesskaber, der udforskes. I communitypsykologisk – og megen fænomenologisk – forskning søger man at forankre selve forskningsspørgsmålet i, hvad der defineres som vigtigt af den gruppe, forskningen foretages sammen med (de undersøgte). Gennem dialog med de undersøgte og disses indbyrdes dialog åbnes der for at undersøge den bevægelse og udvikling, der opstår som mulighed gennem denne – som ovenfor metaforisk beskrevet med billedet af sten, der kastes i en sø.

I det følgende vil vi vise, hvorledes en konkret forskningsproces i en forandring blev gennemført – samt de resultater, der udfoldede sig igennem den. Designet blev tilrettelagt for at kunne forske i forandring – og var metodologisk inspireret af ovenstående forandringsfilosofier.

2. Forældreakademiet

Undersøgelsen fandt sted i efteråret og vinteren 2007/2008 – og drejede sig om, hvorvidt der var blevet sat en forandringsproces i gang som følge af det Forældreakademi, der var oprettet i institutionen Børnejunglen på Nørrebro i København i 2006. Undersøgelsen bygger på datamateriale indsamlet gennem fokusgruppeinterviews med forskellige aktører: Forældreakademiets projektledelse, der består af institutionens konstituerede leder, en repræsentant fra Røde Kors samt en projektleder; Tænketanken,³ der i interviewene er repræsenteret ved tre pædagoger og institutionens konstituerede leder, samt ti forældre fra diverse af institutionens stuer. Sidstnævnte to grupper vil efter aftale være anonymiserede her.

3. Projektet

Projektet var finansieret af Egmontfonden på baggrund af en projektformulering. Denne gav baggrund for at beskrive projektets definerede mål, der drejede sig om integration mellem majoritets- og minoritetsbørn i Børnejunglen:

3 Tænketanken består af institutionens konstituerede leder samt en medarbejderrepræsentant fra hver af institutionens børnegrupper. Tænketanken mødes ca. 5 gange årligt og drøfter projektets liv i institutionen.

1. Der er næsten ingen børn af flygtninge/indvandrere familier i Skovbørnehaven (en afdeling af Børnejunglen), men derimod mange i de almindelige børnehavergrupper.
2. Der er kun meget få børn med flygtninge/indvandrere baggrund i Vuggestuen (også en del af Børnejunglen).

Begge disse forhold vækker undren og bekymring, idet ledelsen vurderer, at det ville være gavnligt for institutionen som helhed og for minoritetsbørnene, at der var en større grad af integration mellem minoritets- og majoritetsbørn i både vuggestue og børnehaver.

Projekt Børnejunglens Forældreakademi har til formål at afsøge måder, hvorpå denne opdeling internt i institutionen kan opløses gennem forskellige aktiviteter beskrevet i såvel projektansøgningen til Egmontfonden som i det kommissorium, som Børnejunglens ledelse og tænketank har udarbejdet.

Ligeledes er projektets formål at indsamle og udvikle relevante praksismetoder, der kan bruges i et langtidsperspektiv inden for flerkulturelle vuggestuer/børnehaver, til at ændre kulturelle og sociale barrierer mellem minoritets- og majoritetsfamilier, og formidle denne viden til børn, forældre, personale og eksterne samarbejdspartnere.

Projektets mål er, som nævnt, at:

- flere familier med anden etnisk baggrund end dansk vælger at få deres børn med bussen (skovbørnehave)
- flere familier med anden etnisk baggrund end dansk vælger at sætte deres barn i vuggestuen

Disse mål ønskes opnået, da de er et konkret udtryk for øget integration og dermed deltagelse i det sociale liv, som det organiseres omkring pædagogiske institutioner. Projektet bygger på en række forestillinger og værdier om integration. Følgende fire overordnede værdier var klart formulerede i projektansøgningen:

- For det første bygger projektet på en forestilling om, at *integration via aktiv og engageret deltagelse* i det sociale liv fremmer integrationen.
- For det andet søges *gensidig social støtte* fremmet. Social støtte ses som det at være sammen med andre, støtte hinanden og skabe fælles aktiviteter – f.eks. at passe hinandens børn, invitere hinanden hjem, skabe venskaber omkring børnene og engagere sig i børnenes fælles muligheder.
- En tredje retningsgivende værdi er *fælles læring og udvikling*. Dette forstås som det at engagere sig i fælles refleksioner, udvekslinger af erfaringer og dialog. Derved skabes en fælles læringsproces – hvor det, der skaber fællesskabet, er at være forældre (hvilket opleves som stående over det at tilhøre forskellige etniske grupper). I den fælles forældre-

identitet sker en fællesgørelse og derved en normalisering af en lang række erfaringer.

- En fjerde værdi er, at *alle tager ansvar* for, at relationerne fungerer godt, og at der er en udvikling i gang.

Undersøgelsen blev derfor rettet mod at belyse, hvor meget disse værdier blev praktiseret i samspillet mellem aktørerne, dvs. i hvor høj grad projektgruppen, tænketanken og forældre oplever, at de fire følgende delmål er blevet opfyldt og har bidraget til de fire værdiers anvendelse og gennemslagskraft. Dette blev formuleret som fire succeskriterier:

- At kontakten mellem de forskellige danske og etniske forældregrupper er blevet etableret og styrket.
- At børn og forældre er blevet styrket i deres sprogudvikling, indbyrdes venskaber på tværs af deres forskellige kulturer og har fået en større viden om hinandens verden.
- At børnenes kulturspecifikke dagligdag er blevet mere begribelig gennem bedre kommunikation og forståelse mellem de forskellige parter.
- At familier med særlige behov bliver mødt der, hvor de er, og kan blive støttet i sociokulturel forståelse, vidensudvikling og social deltagelse.

Dette kunne kun undersøges kvalitativt, da det handlede om oplevelser og dialog omkring dette.

4. Baggrund og metode

I institutionen har man gennem en årrække observeret, at fordelingen af børn på stuerne er skæv: helt konkret er der meget få børn med anden etnisk baggrund end dansk i hhv. vuggestuen og skovbørnehaven, ligesom etnisk danske børn er i mindretal på de stationære stuer. Det er målet, at børnene i højere grad blandes. Forældreakademiet forventes at kunne bidrage hertil. Forældreakademiet består af en række foredragsaftener, hvor institutionen varetager pasning af børnene, mens forældrene har mulighed for at deltage i foredrag om forældre-relevante emner samt efterfølgende diskussion og dernæst fællesspisning sammen med børnene. Akademiaftenerne foregår 4 gange om året, og deltagelse er frivillig. Forældreakademiet har eksisteret i to år.

Projektet bygger på de fire ovenfor nævnte værdier, som søges fremmet gennem Forældreakademiet. Værdierne beskrives af Projektledelsen som nødvendige dele af den proces, der skal sikre en bedre intern integration i institutionen. I undersøgelsen blev disse kategoriseret som '*deltagelse*', '*social støtte*' og '*fælles læring/fælles ansvar*'. De to sidste værdier er behandlet som én, idet de blev fremstillet således af deltagerne i interviewene.

I forbindelse med valg af datatilvirkningsmetode viste det sig, at fokusgruppinterviews var i overensstemmelse med undersøgelsens sigte, nemlig at finde frem til, hvorvidt og hvor meget de ovennævnte værdier var genkendelige for forældrene som gruppe snarere end som enkeltfamilier.

Da det var et metodisk krav, at selve evalueringen skulle være i overensstemmelse med de fire værdier, var den fælles refleksion i grupper af forældre mest velegnet.

Fokusgruppinterviews som metode har den styrke, at den giver deltagerne mulighed for at respondere på de andre deltagers udsagn. Således giver interviewet indblik i, hvordan holdninger, fælles meningskonstruktioner og praksisser formes og ændres (Halkier, 2002, Guba & Lincoln, 1989).

Der blev foretaget to fokusgruppinterviews med forældre. Begge blev foretaget med tre interviewere. I det første deltog 5 forældre (1 dansk far, 2 danske mødre, 2 mødre af anden etnisk herkomst end dansk), samt en tolk. Det varede 1,5 time. I det andet deltog 2 fædre (1 med anden etnisk baggrund end dansk), 3 mødre (1 med anden etnisk baggrund end dansk), og en tolk. Det varede en time og et kvarter.

Der blev foretaget et interview med Tænketanken. Der var tre interviewere og fire deltagere, nemlig den konstituerede leder af institutionen samt 3 ansatte. Det varede 1,5 time.

Endelig blev der foretaget et Interview med Projektledelsen. Der var 2 interviewere og tre deltagere. Varigheden var 1,5 time.

Da Forældreakademiet omfatter de voksne omkring børnene og formålet er at reflektere over holdninger, værdier og relationer blandt de voksne som en forudsætning for et rigere børneliv – så blev der ikke foretaget interviews med børnene. Var der tale om et projekt, der direkte involverede børnene, skulle de i henhold til FNs børnekonvention også have været hørt.

I det følgende vil vi gengive de forskellige gruppers opfattelse af de tre værdier og øvrige aspekter ved Forældreakademiet. Der var konkrete ændringer i sammensætningen af børn på stuerne, idet antallet af børn med en anden etnisk baggrund end dansk steg fra ingen til syv i skovbørnehaven, og der ligeledes kom syv børn med dansk etnisk baggrund ind på den stationære stue. Undersøgelsen fokuserer på deltagernes oplevelse af, hvorvidt Forældreakademiet har medført øget deltagelse, social støtte og fælles læring og ansvar.

5. Aktiv og engageret deltagelse

I Forældreakademiets projektbeskrivelse er et af de overordnede mål at fremme forandring/integration via aktiv og engageret deltagelse i det sociale liv.

5.1 Forældrene

I interviewene med forældrene er der mange refleksioner over både medarbejdernes og forældrenes deltagelse i projektet. Forældrene giver meget positive tilbagemeldinger i forbindelse med Forældreakademiarangementerne. Dette vedrører både arrangementernes indhold, der ses som relevant og vedkommende, og tilslutningen i form af, hvor mange forældre der kommer til dem. Et vigtigt tema er, at arrangementerne i selve deres form muliggør *alle* forældrenes deltagelse.

(Mona): *»Altså jeg synes, at det bedste er, at det bliver arrangeret og børnene bliver passet imens. Så forældrene kan få lov til tage over og se det, og så er der noget fælles hyggespisning bagefter, hvis man har lyst til det. Hele arrangementet gør det nemmere for en som forældre at sige 'ja tak' til at komme til de arrangementer der bliver stillet på benene.«*

(Pia): *»Jamen helt sikkert, det har en stor betydning at børnene er trygge.«*

(Niels): *»Oplevelsen af foredraget, det har selvfølgelig at gøre med, at det er nemmere for en at deltage simpelthen. På grund af den måde det er arrangeret på. Det har også været en rigtig positiv oplevelse.«*

(Mona): *»Ja, og så synes jeg det har været en stor hjælp fra institutionens side, at inddrage alle de tosprogede familier med tolke, det har jeg altid været fascineret af, det synes jeg er en meget positiv ting.«*

(Michael): *»Det synes jeg også. Vi lærer noget, mens vores børn bliver passet af nogen, som vi kender. Og så bliver vi sociale, fordi vi alle sammen sidder i et værelse og snakker – ikke kun om børnene men også om andre ting. Og så bliver vi gode venner, ikke kun forældrene, men vi bliver også gode venner med pædagogerne. Jeg synes det er rigtig godt. Man kan jo altid få information fra nettet eller bøger, men når man kommer til forældreakademierne, så lærer man bedre, fordi det er, hvad skal man sige – mere levende.«*

Arrangementernes form – hvor forældrene kan engagere sig i oplæggene og diskussionerne, mens deres børn bliver passet – virker som en vigtig muliggørende faktor, måske som en forudsætning for forældrenes deltagelse. Børnepasningen og tilstedeværelsen af tolke beskriver forældrene som en god ramme for at komme hinanden nærmere, samtidig med at der gennem oplæggene skabes et oplagt samtaleemne. I forældreinterviewene gives der flere gange udtryk for, at helheden af disse rammer fremmer forældrenes kommunikation, således at det bliver nemmere at *»starte en samtale, med en, som man ellers ikke ville tale med«* og *»man ved hvad man skal sige efter man har sagt hej«*.

Formen gør det lettere at deltage for forældre, der i forvejen har en travl hverdag:

(Nadja): *»Og den [information om Forældreakademifæstenerne] kommer i god tid så vi kan planlægge.«*

(Asmaa): *»Jeg synes også at det er meget vigtigt at [... læse om] hvad det drejer sig om, hvordan man skal gøre og opføre sig i selve sammenhængen.«*

I interviewet reflekteres der over, hvorvidt det har været meget ressourcekrævende at deltage:

(Asmaa): *»Ja selvfølgelig; så er der et brev, og der står, at vi skal til samtale, og der står hvad det er for nogle emner som vi skal tale om.«*

(Nadja): *»Det er ret tit, at, der er forældre Kaffe og børnehavefødselsdag og nogen gange vil jeg bare hente mit barn og gå hjem, men jeg tror det er muligt at lære andre forældre at kende. Nogen gange det ikke er muligt at få afsat [tid til] at komme til det her [...] forældreakademi, forældremøde, forældre Kaffe, det er mere det, der er problemet.«*

Deltagelsen kan tage sig forskelligt ud for de forskellige forældre.

(Mona): *»Det er også rart, at når man ikke har så meget overskud som forældre til selv at søge information, så kan man bare komme til arrangementerne, det er jo næsten som et kursus. Og så kan man bare bruge det, som man har lyst til, og så kan man give andre gode råd også.«*

Udsagnet peger på, at det, man får ud af at deltage, kan være meget forskelligt fra forælder til forælder – og at det er i orden. De følgende passager kan give et fingerpeg om, hvad deltagelse er for forældrene, hvordan de oplever deltagelse, og hvad deres motivation for deltagelse er:

(Louise): *»nej, jeg synes at, selvom jeg er meget bevidst om, hvad min datter skal spise, så synes jeg stadigvæk, at det var enormt inspirerende. Jeg er i hvert fald begyndt mere at overveje [...] blevet sådan lidt mere bevidst.«*

(Mads): *»Ja.«*

(Nadia): *»[...] Så for mig er det vigtigste at få en bedre forståelse af den der udvikling, og hvad man kan forvente af sit barn på den her alder, hvordan foregår udvikling? Går det i den rigtige retning eller ej?«*

(Niels): »Håbet er vel et eller andet sted, at man bliver til en bedre forældre egentlig.«

I ovenstående citater fremhæves to aspekter af Forældreakademiet som betydningsfulde for forældrene: det at blive inspireret til at udvikle sig som forælder gennem bl.a. læring og det at opleve et støttende fællesskab med de andre forældre. Af citaterne fremgår det, at deltagelse bl.a. betyder læring. Læring omhandler eksempelvis at blive bevidst om sit barns kost eller udviklingstrin. Støtte fra de andre forældre kan komme til udtryk ved, at man snakker sammen. Nogle fremhæver indholdet som inspirerende – andre det vigtige i som forældre at snakke sammen.

(Louise): »Jeg synes, at det virker til at, [Forældreakademiet] er en kæmpe stor succes med hensyn til det, der er meningen med det, at der netop kommer en masse. Men altså, jeg synes, der har været rigtig mange mennesker til alle foredrag her, og alle har været repræsenteret. Det har ikke kun været sådan, at det kun har været de danske forældre eller kun forældre af anden etnisk baggrund, så derfor er der en god blanding og man kommer ligesom til også at tale med folk, som man måske ellers ikke vil få talt så meget med, synes jeg. Altså fordi det kan være en barriere for folk, tror jeg, at starte en samtale [...]«

(Niels): »Jeg synes den måde det bliver afholdt på, det har jeg svært ved at gennemskue en optimering af. Jeg synes faktisk, der har været en rimelig pæn deltagelse. Jeg vil bare sige, at jeg håber, det fortsætter. [...] For det er jo netop her, at man som forælder faktisk kan gøre noget aktivt for at sætte sig ind i sine børns verden. Og det er altså godt for vores selvværd som forældre, at man kommer op og får lært noget.«

Overordnet fremgår det af de ovenstående passager, at Forældreakademiarrangementerne dels muliggør deltagelse samtidig med, at der opstår læring og snakkes sammen som forældre.

5.2. Projektledelsen

Aktiv og engageret deltagelse kan ifølge Projektledelsen komme til udtryk på mange måder. En måde er simpelthen ved, at man som forælder møder op til Forældreakademiaftenerne. Dette er jo en forudsætning for sammen at reflektere over hverdagen med børn.

(Anne): »Jeg tror, at i og med at folk melder sig ind i et fællesskab, så har de gjort noget aktivt. De behøver ikke gøre så meget mere.«

(Lotte): »Et eller andet sted, så ligger der jo en ekstrem vision i, at man er i det samme rum, altså på en ordentlig måde. [...] Der er megen

kommunikation i et rum, som ikke er verbal, så overhovedet det, at du ankommer i rummet eller at du netop ankommer til en forældrekafe eller at det at folk udveksler blikke eller ... det er et rigtig stort studie at studere deltagelse.»

Deltagelse beskrives som det at kunne være til stede sammen – i samme rum – på en måde, der opleves som ordentlig. Blot det at være til stede ses som et aktivt bidrag og en god form for deltagelse.

Projektledelsen fortæller (som også forældregrupperne og Tænketanken), at der er et stort fremmøde ved Forældreakademiarrangementerne. Det at være sammen åbner for at kunne forholde sig til det fælles, det er at være forældre, som det netop sker ved arrangementerne. Selv om alle ikke bidrager lige meget verbalt eller aktivt, kan man på forskellig måde bidrage til at skabe rammerne for refleksion og dialog og til at bringe refleksionerne videre og omsætte dem til handling.

(Anne): *»Det, der er nyt er, at man sammen gør sig det klart og reflekterer over at være i det abstrakte fællesskabsrum, som forældreskabet udgør – det gør man ikke nødvendigvis ved bare at møde op eller ved at aflevere sit barn.»*

(Lotte): *»Men vi har ikke overblik over, hvordan den egentlige refleksion foregår – vi ved ikke, om den forælder, der intet sagde, det at vedkommende har været lidt perifer gør, at han næste gang, han kommer ned i institutionen, tør spørge om noget.»*

Gitte tilføjer, at man kan tale om *»skjult deltagelse«* i forhold til de forældre, som ikke møder op til Forældreakademiet. Deltagelse kan *»brede sig som ringe i vandet«* ved, at forældrene taler om foredragsaftenerne og kommer dermed til at få en form for deltagelse i de fælles refleksioner.

5.3 Tænketanken

Alene det at opholde sig i det samme rum og diskutere, reflektere, ytre sig eller lade være om et emne, man som forælder kan have forskellige indgangsvinkler på, ses altså som en aktiv handling og et udtryk for deltagelse i fællesskabet. Dette er også Tænketankens forståelse af deltagelse:

(Gitte): *»Jeg synes, der er rigtig mange, der deltager. Og jeg tror, det er relevant for alle. Og så tror jeg, at det er meget inkluderende, fordi selv de svageste forældre kommer«*

Tænketanken beskriver, hvordan deltagelse fra forældres – og pædagogers – side kræver en meget stor indsats. For ledelse og pædagoger gælder, at der forud for hver Forældreakademiaften går mange timers forberedelse med at

arrangere de praktiske omstændigheder og med at invitere forældrene til at deltage. Omfanget af den påkrævede ekstra indsats kan læses i Gittes meddelelse til nye pædagog- eller medhjælperansøgere: »Du får det samme i løn som andre steder, du skal arbejde dobbelt så meget«. Personalet må være ambitiøst, og det stiller ekstra krav til deres indsats.

Tænketanken omtaler, at også forældrene investerer energi i projektet:

(Birgit): *»Det er en meget positiv tilbagemelding, vi får, men der er også et helt andet dilemma i det for forældrene, synes jeg. Det er simpelthen tiden i det. Mange af dem arbejder og selvom det [forældreakademiet] er en rigtig positiv ting, så er der en tidsfaktor i det, så man hen over aftenen egentlig måske bare gerne vil hjem med sine unger. Og bare have en almindelig hverdagsaften. Det er jo også et problem, som man bliver nødt til at tage højde for, at mange bare har været trætte.«*

(Gitte): *»Ja, jeg tror man skal have overskud. Når jeg går rundt i grupperne, når vi har forældreakademi [...], så kan jeg ikke lade være med at kigge på de her forældre og sige til mig selv: 'De skal virkelig have et stort overskud for at være her.' Fordi der sidder ca. 20-30 forældre og 20 børn, som spiser og har det godt, og der er bare knald på, og du skal ikke have ret meget hovedpine, før du hellere vil gå hjem.«*

På trods af at man fra institutionens side forsøger at gøre deltagelse overskuelig for forældrene ved at arrangere en »samlet pakke« med spisning, børnepasning og foredrag, er der overvejelser over, om institutionen lægger beslag på for mange af forældrenes ressourcer. Men samtidigt reflekterer Tænketanken over, at det, at så mange forældre møder op, må vidne om, at de gerne vil støtte op om projektet og deltage deri.

6. Social støtte

6.1. Forældrene

En værdi i Forældreakademiet er at fremme social støtte mellem projektets deltagere. Dette er ligeledes et centralt tema i forældrenes beskrivelse af Forældreakademiet:

(Mads): *»Jeg synes, det er mere om at være sammen med nogen andre. Det kan godt være, at man lærer lidt, men det er mere at være sammen og snakke med nogen andre. Det kan ligesom være lige meget, hvad de snakker om, det er underordnet på et plan, det er mere [at man] snakker sammen.«*

(Nadja): »Jamen, det var en god oplevelse og måske bedre end jeg har forventet, selvom klokken måske er fire eller fem og man er træt og så videre [...] Nogen gange får du en ny ide, eller du får måske ikke en gang en ny ide, men du oplever bare støtte fra alle de forældre.«

Forældrene fortæller om, at fællesskabet om børnene skaber grobund for stærkere relationer forældrene imellem. Der skabes, ifølge forældrene, mulighed for gode bekendtskaber eller ligefrem venskaber. Disse har positive konsekvenser for både forældre og børn, både ved selve møderne og i dagligdagen:

(Louise): »Der er altid en helt speciel stemning, når man kommer derop. Der er ungerne, de er altid helt oppe at køre [...]. Og så skal man spise dernede og det er simpelthen så spændende at få lov til at vise én, hvor man gik og lige skal sidde. Det, synes jeg, er enormt dejligt.«

(Pia): »Børnene er også glade for det, når de ser hinanden, de kan også godt lide at være kendte ude i gadebilledet, og det er rart. Og det må også give en eller anden tryghed, at man er kendt her, at der er nogen der kender en, i stedet for at være i sådan en kæmpe stor by og være helt anonym.

Noget andet, jeg synes var godt, er, at børnene i forbindelse med pasningen under forældreakademierne også får mulighed for at møde hinanden på tværs af grupperne. Fordi når man henter og bringer sine børn på forskellige tidspunkter, så har man ikke mulighed for at møde alle. I den forbindelse har pædagogerne faktisk peget på, hvad det er for nogle børn, der finder rigtig godt ud af det med hinanden på legepladsen. Altså dem fra de andre stuer. For man sender jo ikke sit barn til at lege med en, man ikke kender, så det har været en stor hjælp til, at børnene fik kontakter på tværs.«

For de voksne er der at være sammen som forældre en god oplevelse – og det, at man snakker sammen på tværs af etniske og sociale forskelle, giver mulighed for overvejelser:

(Nadia): »Bare at udveksle erfaringer, hvis dit barn gjorde sådan, sådan og sådan, og mit barn gjorde sådan, sådan og sådan. [...] Så det hjælper at snakke om det og diskutere og høre, hvordan andre gør det. [...] Jeg er ikke den eneste, der har det så svært, der er nogen som har det sværere (griner), det kan være meget værre. [...] Og nogen gange også, når vi spiser sammen til forældrespising, så taler vi videre om det, og så har vi vores børn der, det er også hyggeligt.«

(Asmaa): »[...] og samtidig var det også meget godt at æh når man snakker med dansk forældre, så æh bliver de også nogen gange venner eller bekendte... på gaden eller andre steder, så hilser vi på hinanden. Der var også mulighed for børn at kende, at lære at kende, så når de møder på gaden eller andre steder, kan de også snakke med hinanden og de også hilser på hinanden.«

Forældrene fremhæver kontakten til – og kommunikationen med de andre forældre – som en måde at opleve samhørighed på. Ved at tage udgangspunkt i forælderrollen muliggøres erfaringsudveksling og venskaber/bekendtskaber:

(Pia): »Altså forskellen er, at hvis man bor på en opgang og hilser på de samme ansigter i to år og aldrig har ordentlig sat sig ned eller har noget fælles, så bliver det sådan 'god dag, god dag'. Men når jeg nu sidder sammen med Mona og hvis vi har en eller anden fælles interesse og har åbnet lidt op, så er det ikke bare 'god dag, god dag', så er det dig. Så går det bedre. Så er den [samtaalen] måske kort, men måske også mere åben og mere personlig og direkte, fordi så har man fjernet den der lille barriere, og så bygger man det op. [...] Men det åbner muligheden for en højere kommunikation, altså, at man kommer over det der 'god dag, god dag'. Altså hvad siger man efter hej, den der klassiske; hvad siger vi efter det der? Det er det som børneakademiet har fjernet. [...] Altså, jeg synes man er kommet over 'hej'.«

Det mere åbne i kontakten medfører en øget interesse i de andre:

(Michael): »Indtil videre har det for mig været ligegyldig om en person var Kasper eller Jesper – det var bare mennesker, der skulle respekteres. Så indtil nu var det ikke så vigtig for mig at huske navne, men det er forkert faktisk, meget forkert. Så nu har jeg besluttet mig for at huske navne, og jeg er også begyndt at skrive dem ned. Det hjælper Forældreakademiet med, at huske navne og kende vores venner.«

Af citaterne fremgår det, at forældrene oplever Forældreakademiet som en mulighed for at være sammen med de andre forældre – på en anden måde end dagligdagen giver:

(Mads): »Ja, jeg ku' egentlig godt tænke mig, at der var mere sådan gruppediskussion, ligesom nu, frem for at man bare tager en gruppe og et kvarter eller så noget; [man kunne] have en hel aften med gruppediskussioner, i stedet for, at der kommer nogen og holder foredrag.«
(Interviewer): »Må jeg spørge om, hvad [...] det vil give mulighed for?«

(Mads): *»Jamen, for eksempel [henvendt til Asmaa og Selma] at lære Jer at kende, ikke også, det synes jeg ikke man gør på et stort gruppe-møde. Eller hvor som dansk forælder, der møder man ikke andre folks børn, netop fordi mit barn går i Buggibjørnen [skovbussen], så møder jeg stort set kun danske forældre.«*

(Nadja): *»Så måske er det bare lidt mere plads til de her diskussioner«*

(Mads): *»Ja.«*

(Nadja): *»Mellem forældre....«*

(Mads): *»Ja.«*

6.2. Projektledelsen

En vigtig målsætning i projekt Forældreakademiet er, at man som forældre kan opleve social støtte fra det fællesskab, forældregruppen udgør:

(Anne): *»[...] alle familier har den der tanke om, at: 'Bare jeg kunne støtte mit barn bedre' eller: 'Bare jeg kunne vide noget mere om mit barn' – som fællesskabstanke og som oplysningstanke er det noget, vi alle sammen kan være fælles om. Det er det greb, som gør, at alle familier har noget, de umiddelbart kan placere deres fællesskabsfølelse i. Den fællesskabsfølelse er støttende uanset om du er dansker eller indvandrer – der er altså noget, vi kan være enige om, en bundlinje af fællesskab.«*

Det er Projektledelsens mål, at forældrenes fællesskab som forældre bliver stærkere end det kulturelt forskellige. På samme måde vil Projektledelsen selv bidrage til dette gennem solidaritet med familierne:

(Gitte): *»De familier, der har det svært med deres børn, de oplever også, at vi egentlig er solidariske med dem, og dette her projekt er solidariske med dem.«*

Det er Projektledelsens mål, at alle – etnisk danske forældre ligesom forældre med anden etnisk baggrund end dansk – skal opleve øget social støtte og opbakning gennem projektet. Forældrefællesskabets grundlag består i netop det at være forælder, hvilket indebærer at ønske det bedste for barnet. Nok kan metoder og opdragelsesteknikker være kulturelt farvede, men ønsket om at opfostre glade og sunde børn er fælles for alle.

6.3. Tænk tanken

Interviewene med *Tænk tanken* viser, at der knyttes flere forbindelser på tværs af kulturel mangfoldighed:

(Hanne): *»Altså ovre hos os der kan man sige, at der er flere og flere, der får legeaftaler i stand, også på tværs af kultur og hvor at forældrene nogle gange har lidt svært ved at snakke sammen, men de finder ud af det. Og at børnene kommer hjem på besøg til hinanden, det var også et klart mål [...].«*

Legeaftaler betyder en ny form for kommunikation og dermed socialt netværk mellem familier – og er et af projektets klare mål. Dette begynder, ifølge Tænketanken at ske – igennem en aktiv indsats fra både forældre og pædagogers side.

Tænketanken omtaler også, at forældrene begynder at give en konstruktiv støttende respons til dem:

(Samia): *»Jeg synes også, at de [forældrene] kommer tættere på og siger tak fordi det var dejligt, og tak for sidst og det var hyggeligt, og at de lærer mange ting [...].«*

Tænketanken oplever, at forældrene anerkender og værdsætter pædagogernes indsats i forhold til projektet – og fremhæver betydningen af denne sociale støtte mellem forældre og personale.

7. Læring, udvikling og ansvar

7.1. Forældrene

I interviewene omtaler forældrene hyppigt Forældreakademiets foredrag som lærerige:

(Michael): *»Jeg har ikke været så heldig til at være med til forældreakademiets, bortset fra en enkel gang. Det var rigtig godt og jeg bruger det rigtig meget nu i min hverdag. For eksempel, så var min datter nogen gange meget aktiv eller aggressiv, og nu har jeg fundet ud af, at det var pga. sukker. Så nu kan jeg forstå, hvorfor hun blev aggressiv. [...] Jeg er meget taknemlig for samarbejdet her i institutionen, og at der bliver arrangeret de her arrangementer.«*

Dorte fortæller om, hvorledes Forældreakademiets har påvirket hendes hverdag med sønnen positivt:

»Jeg synes også, at jeg har fået et bedre forhold til min søn efter de her Forældreakademier. Jeg kan tale med ham om alting og vi håndterer tingene på en anden måde nu. Han fortæller rigtig mange ting. Vi har fået en bedre forståelse for hinanden. [...] Tidligere havde vi svært ved at forstå hinanden, han græd meget for at få sin vilje, men det gør han

ikke længere, vi har fået en meget bedre forståelse for hinanden nu. I og med at jeg er positiv, når jeg spørger ham om noget, så er han også positiv, når han responderer.»

Hvor både Michael og Dorte fortæller om, hvordan Forældreakademiet har kastet lys over specifikke problemstillinger i hverdagen i familien, fortæller Niels, hvorledes Forældreakademiet har skabt overvejelser over sig selv:

(Niels): »Jeg har faktisk også brugt det her [Forældreakademi] til at reflektere over min egen barndom. Selvom jeg holder meget af mine forældre, så kan man jo godt kigge på de værktøjer, man har fået.»

(Interviewer): »Kan man sige, at forældreakademiet har været med til at stille spørgsmålstejn ved den først foreliggende strategi, som måske er den man har fået med fra barndommen?»

(Niels)«Ja lige præcis. Altså, det får en til at reflektere over nogen ting.»

Forældrene beskriver således, hvorledes Forældreakademiet bidrog til viden og til ændrede handlinger over for børnene i hverdagen. Både foredragene og de efterfølgende diskussioner bidrog til dette:

(Niels): »Det er også rart, at man kan komme op og høre andres [andre forældres] meninger om, hvordan man gør tingene.»

(Nadja): »Man kan også se, at de [andre forældre] har næsten det samme, et lignende problem med børnene, hvad de skal spise, hvornår de skal sove, og hvordan vi får dem at gøre hvad de skal gøre, ikke? [...] Så det hjælper at snakke om det og diskutere og høre, hvordan andre gør det.

(Michael): »Jeg har snakket med nogle forældre angående Playstation og computerspil, fordi jeg kender en dreng på 4 år, som sidder og spiller 3-4 timer om dagen. Han har en stor bamse, og når han er færdig med at spille, så slås han med sin bamse og sparker til den, og så tænker jeg: 'hvorfor er han så voldelig, er det ikke fordi han har spillet det der computerspil?' Så har jeg snakket med forældrene i L's stue og de var enige i, at vi ikke skal vise børnene voldelige tegnefilm eller computerspil, så det var jo næsten som en aftale. Selvom vi ikke siger, at det er en aftale, og fra nu af så får børnene ikke lov til at spille computer.»

Forældrene fremhæver betydningen af erfaringsudveksling. Derved beskriver de hinanden som ressourcepersoner mht. refleksion over – og mulige løsnings ideer til – konkrete udfordringer i forælderrollen, både udenfor

og i Børnejunglen. De beskriver også, hvordan de fælles overvejelser må omsættes til handling – og dermed til ansvar for det fælles. Louise siger i interviewet, at man som dansk forælder må være parat til at handle i overensstemmelse med fællesskabets og institutionens bedste, blandt andet ved at placere sit barn på en måde, så man medvirker til at opløse den skæve fordeling på stuerne.

(Louise): *»Men der sker altså et ryk nu i den retning ikke, og det er jo også mest det, at der skal være nogle danske forældre, der tør at gøre det, for der skal jo være nogen der er de første [...] Også blandt dem, som nu alligevel vælger Løvestuen [en stationær stue], at de alle sammen først havde haft Buggibjørnen i tankerne, også mig selv, fordi jeg godt ville have min datter skulle ud, men så har jeg så gjort mig nogle andre overvejelser.«*

Også Mads og Asmaa fremhæver, at det er vigtigt at handle aktivt i forhold til fordelingen på stuerne.

(Mads): *»Jeg kunne godt tænke mig, at der kom nogle flere børn af anden etnisk baggrund i bussen [...] Også at de gjorde noget reklame, fordi børn, som er ude hele tiden, de er aldrig syge, mit barn det er næsten aldrig syg [...]«*

(Asmaa): *»Ja æh, min søn ønsker at komme i bussen.«*

(Mads): *»Gør han det?«*

(Asmaa): *»Ja, han siger [...] selv: 'ja, jeg ønsker at komme i bussen'. Ja, men han går i Løvestuen.«*

(Mads): *»Ja, men man kan godt spørge, Gitte, om han kan komme i bussen.«*

Pia omtaler, at hun oplever det som rigtigt positivt, at pædagogerne holder øje med, hvilke børn der leger sammen, således at legeaftaler kan arrangeres på tværs af stuerne – men at det er forældrenes ansvar, at legeaftalen forløber godt.

7.2 Projektledelsen

Den fælles læring viser sig ifølge Projektledelsen konkret, når de etnisk danske forældre flytter deres barn hen på en af de stationære stuer, eller når forældrene med anden etnisk baggrund sætter deres barn på skovbussen:

(Gitte): *»Jeg synes det [Forældreakademiet] er indholdsrigt, fordi, når jeg hører nogen af de diskussioner forældrene har med hinanden, så tror jeg ikke, at nogen her vil have kunnet foranledige dem. Det er ligesom projektet, der foranlediger diskussionen og tanker.«*

7.3 Tænketanken

I interviewet med Tænketanken fremhæver medarbejderne bl.a. kurser, som har skabt mulighed for fælles læring i medarbejdergruppen. Det fremhæves, at dialogen har medført en udfordring af den enkelte medarbejders faglighed og refleksioner over denne:

(Interviewer): *»Det lyder ligesom om, I også er blevet udfordret fagligt og rent personligt her i gruppen?«*

(Birgit): *»Det gør man jo, hele tiden synes jeg – også før det her projekt. Det gør man jo måske ved at debattere, eller at der måske også bliver sat noget tid af til det, men ja, jeg synes faktisk, at det gør man hele tiden med det her fag. Så kan man vælge at lade sig udfordre – det er så et valg.«*

(Hanne): *»Det synes jeg også.«*

Læring i medarbejdergruppen i forbindelse med projektet foregår på forskellige niveauer. For det første er der fælles undervisning/videreuddannelse af hele medarbejdergruppen. For det andet sker der en fortløbende refleksion over teoretiske og praktiske problemstillinger i medarbejdergruppen:

(Hanne): *»Men jeg synes [...] vi er gode til at spørge hinanden til råds. For eksempel hvis vi står med en eller anden familie hvor...; jamen Samia hun ved jo meget mere om, hvordan det er at være araber, end jeg ved, så kan jeg snakke med hende og høre om hun kunne have et bud på, hvorfor der lige sker det og det og det. Det er ikke altid hun kan svare på tingene, men vi vender tingene med hinanden, altså prøver, nogen har kompetencer et sted og nogen har et andet.«*

I medarbejdergruppen kan de, ifølge Hanne, således bruge hinanden til at få vendt tingene, hvilket ud over at være et udtryk for en fælles læringsproces i medarbejdergruppen også er et udtryk for ansvarstagen for hinanden:

(Birgit): *»Jeg synes, det er rart, vi er også ret gode til, altså, at fortælle hinanden når vi tager fejl, ikke at sige 'for fanden, det skal I ikke gøre!'.«*

I forhold til forældregruppen beskriver Hanne, hvorledes projektet fordrer, at forældrene selv er med til at bestemme, hvad der sker:

(Hanne): *»På den ene side, så kan man jo godt have lyst til at tvinge forældrene til, at der bare skal være 50 % af de danske børn og 50 % børn med anden etnisk baggrund i hver gruppe, fordi det – oplever vi – fungerer bedst. Og samtidig så vil vi jo også gerne have, at forældrene af deres egen vilje og lyst vælger den eller den gruppe, så man*

ikke føler, at man er blevet presset. Det kan være et dilemma. Og hvor vi tænker, at nogen af de ting, vi så gør nu med akademiundervisning, [...] at forældrene skal mødes på kryds og tværs og finde ud af, at det ikke er så farligt, at man ser lidt anderledes ud eller kommer fra et andet land. At man så, af egen lyst, også kan synes, at det kan være fint at have sit barn ovre på Løvestuen, hvor der ellers er rigtig mange børn med anden etnisk baggrund.»

8. Forandrings teori – og praksis

Igennem interviewene blev det klart, at der var en række fælles mødepunkter mellem forældrene, projektledelsen og tænketanken. Det første var opfattelsen af, at mangfoldighed er en ressource snarere end et problem. Det viste sig ved understregningen af, at man kunne gå ind i projektet på mange måder – og at der ikke var en bestemt forståelse, som man skulle have for at være med. Netop dette aspekt – at det er ikke-dogmativt at være med – træder frem. Man kan have mangfoldige synspunkter i den samme proces – hvis de netop tillader hinanden. I stedet for at kalde på, at alle skal have den samme forståelse af de forskellige begreber, så understreger de tre interviewede grupper netop, at det er vigtigt at have rum for forskellige definitioner. Dette ses som respekt for mangfoldigheden – i stedet for at fremme en ide om integration gennem énsighed og udslættelse af forskelle. Dette viser sig helt ind i definitionerne af centrale begreber i projektet. Her er der tale om en meget bred definition af begreber som deltagelse, læring, social støtte og ansvar. Det er tankevækkende, om ikke netop disse brede – og åbne – definitioner åbner for en praktisk kreativitet inden for projektet. Dvs. at det faktisk ikke er særligt vigtigt, hvordan man definerer begreberne – men mere vigtigt, at man prøver at definere dem og er åben over for andres definitioner. Antageligt er selve denne definitions mæssige tolerance en meget central del af projektet – idet det viser, hvordan integration kan foregå i praksis, idet denne er gensidig, dvs. at alle deltagere integreres gennem den fælles læringsproces.

Fællesskabet opstår momentant ved at »være i samme rum«, og derved at lære om og af hinanden. Herved skabes i hvert fald *muligheden* for fælles læring og udvidede muligheder for at (vare)tage ansvar for hinanden såvel som for projektets målsætninger generelt.

Mht. begreber i projektet så viste det sig snart, at integration var et begreb, der kaldte på videre udvikling. Gennem interviewene med projektets aktører blev det klart, at *integration* ikke var dækkende – og sågar til tider misvisende – for projektets indhold og målsætninger.

Integration handler, ifølge forældrene, ikke om at *gøre ens*, men derimod om at erfare, at *forskellighed er godt og ufarligt*, idet forældrene dybest set er ens med hensyn til det, der virkelig gælder; nemlig de grundlæggende

værdier og målsætninger i relation til deres børn. Ifølge forældrene er projektet således ikke et integrationsprojekt. Det er en projekt, der handler om, at man kan bevare forskelligheden i forældregruppen, netop fordi forældrene alle forstår og har et ens udgangspunkt: ønsket om det bedste for deres egne – og andres – børn.

Det kan konkluderes, at vi har at gøre med et projekt, hvori aktørerne er enige om, at lokale og nære forandringsprocesser bedre beskriver projektets målsætning og faktiske processer end fjerne betegnelser – som integration.

Denne forståelse er – ifølge de interviewede – vokset frem blandt andet gennem input udefra i Forældreakademiet. Den kvalitative forandringsproces resulterer i nye opfattelser af, hvad der er muligt, og hvordan man kan ændre på sammensætningen af børnene på stuerne, således at denne ikke er opdelt efter etniske forskelle, men i stedet ud fra fælles interesser.

Overordnet er der sammenhæng mellem forældregruppens, Projektledelsens og Tænketankens fokusering og beskrivelse af udviklingen. Dette er i sig selv vigtigt og et bemærkelsesværdigt resultat af projektet. Dette omfatter også forholdet mellem deltagelse og handling. Det er fælles for alle tre perspektiver, at deltagelse er vigtig. Deltagelse omfatter både Projektledelse, Tænkegang og forældregrupperne – og indebærer, at man stiller sine synspunkter frem til debat og overvejer, hvordan de kan bidrage til den ønskede udvikling (som formuleret i projektbeskrivelsen). Det betyder, at ansvaret for processen og resultatet hviler på alle aktører – og at ingen af grupperne på forhånd har mere ret end de andre til at formulere projektets muligheder. Dette aspekt omkring læring som en fælles udvikling – gennem opstilling af mål og metoder – synes at være bærende i projektet. Kompetence-opbygningen flyttes reelt ud til primært forældrene og medarbejderne – og derefter til Projektledelsen. Dette er en vigtig operationalisering og demokratisering af vidensudvikling. Forældregruppen tager denne opgave på sig – hvilket kan betyde, at projektet er bæredygtigt igennem denne forældregruppes videregivelse af erfaringer til den næste. Dette er en form for teknisk bæredygtighed, der her er lagt ud til forældregruppen samtidigt med, at den er fastholdt i institutionens praksis.

9. Symbolsk og praktisk udveksling

Helt tilbage i 1980'erne blev den franske filosof Baudrillard kendt for at argumentere for, at mulighederne for symbolsk udveksling blev stadig dårligere i samfundet – pga. en form for skin-debat uden nysgerrighed og gensidighed, endsige indflydelsesmuligheder for begge parter. I stedet foregår der iscenesættelser af debatter, men disse iscenesættelser medvirker til at skabe tavshed hos dem, der ikke har mulighed for at iscenesætte på samme måde. Dette skaber tavshed og passivitet eller modstand, der fremstår som

pludselig, uartikuleret og mange gange meningsløs for andre end deltagerne (Baudrillard, 1982).

Baudrillards samfundsfilosofi kan diskuteres, men det er alligevel tankevækkende, at den samme analyse findes inden for forskningen i flygtninges muligheder for deltagelse i det danske samfund. På baggrund af en konference i slutningen af 1990 blev det påpeget, at

Flygtningene i Danmark i dag står i nogle situationer overfor et samfund, der ikke giver megen social støtte til dem, i hvert fald ikke udenfor det system, der skal tage sig af dem. I kulturen er der endvidere muligheder for social støtte, som er så kulturelt bestemt kodet, at flygtningen ikke formår at bruge dem. Hun eller han ser dem simpelthen ikke – eller fejltolker på dem. Den sociale støtte opleves som fraværende.

Denne situation forværres ofte af, at den sociale støtte i flygtningens familie i perioder (og hos nogle) kan være uklar eller direkte negativ (dvs. en yderligere belastning). Dette skyldes ofte de problemer, der opstår, når familien har været adskilt i op til mange år i forbindelse med fængsling, flugt, ophold i flygtningelejre, m.v. Som ofte søger familien at etablere den dynamik, den havde før opbruddet, men de store ændringer i intern rollefordeling og de ydre kulturelle rammer, gør at familien oplever voldsomme spændinger og brudflader indadtil (og udadtil). F.eks. kan faderens traditionelle autoritet blive underkendt som følge af sønnens mangeårige placering som manden i familien, ligesom kontakten med de danske normer kan påvirke den unges adfærd og forståelser væsentligt (Berliner & Karpatschof, 1990).

Samtidigt – både før og efter den konference – blev der gjort en stor indsats i projekter, der formåede at ændre mulighederne lokalt. Men fokuseringen – i den overordnede politik på området – på det forskellige og integrationen af dette medførte en form for modstilling af komponenter, især omkring kultur. Integration blev omdrejningspunktet i forståelsen – snarere end en fælles mulighed for læring og forandring.

Ved i praksis at fokusere på social støtte, deltagelse og fælles læring – som forældre og ikke som repræsentanter for forskellige kulturer – har forældreakademiet iværksat en forandringsproces, der ikke på forhånd har ladet sig bestemme mht. hvor den bevæger sig hen. Denne åbenhed – det ufærdige og tilblivende – fremtræder som det, der skaber bevægelsen. At opgive de faste kategoriseringer og fokusere på de fælles bestræbelser for at skabe et godt liv for børnene, åbner nye handlemuligheder og forståelser. Men vigtigt er det at turde være i selve bevægelsen og ikke begrebsligsætte den med den samme. Begrebsligsættelsen kommer bagefter processen, men fastholder alligevel dele af denne i form af betydningen af social støtte, del-

tagelse og fælles læring. Men den er bag efter processen. Der er sket noget nyt, der åbner muligheder.

Det var resultatet af nærværende undersøgelse.

Undersøgelsen kan måske bruges til at inspirere andre forældre, personale og ledere – derved kan der ske en form for generalisering i praksis, som en mulighed for at skabe en bevægelse, der åbner nye muligheder for støtte, deltagelse og fælles læring. Ligeledes kan der åbnes for en teoretisk generalisering, idet disse begreber kan udfordre kategoriseringen af kultur møde som et møde mellem adskilte dele og i stedet se det som en åben, fælles læringsproces.

REFERENCER

- BAUDRILLARD, J. (1982): *At glemme Foucault*. København: Rhodos.
- BAUDRILLARD, J. (1978): *A l'ombre des majorités silencieuses ou la fin du social*. Paris: Utopie.
- BERGSON, H. (1980/1888): *Det umiddelbare i bevidstheden*. København: Vinten.
- BERGSON, H. (1968): (red. Peter Kemp) *Bergson*. Berlingske Forlag: København.
- BERLINER, P. (1989): Indlæringens dialektik. *Udkast 2*, 189-208.
- BERLINER, P. & KARPATSCHOFF, B. (1990): Tværkulturel Psykologi. *Psykolog Nyt*, 10.
- BROWN, J. W. (1999): Microgenesis and Buddhism: The Concept of Momentariness. *Philosophy East and West*. 49 (3), 261-277.
- COLE, M. (2003): *Kulturpsykologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- DELEUZE, G. (1991): *Bergsonism*. New York: Zone Books.
- DELEUZE, G. (1956): Bergson: 1859-1941. I Maurice Merleau-Ponty (Ed.) *Les philosophes celebres*. Paris: Mazenod.
- DELEUZE, G. & GUATTARI, F. (2005): *Tusind plateauer*. København: Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler.
- ENGSTRØM, Y. (1987): *Learning by expanding: an activity-theoretical approach to developmental research*. Helsinki: Orienta-Konsultit.
- GUBA, E.G. & LINCOLN, Y.S. (1989): *»Fourth Generation Evaluations«*. London: Sage Publications.
- HALKIER, B. (2002): *»Fokusgrupper«*. Samfundslitteratur & Roskilde Universitetsforlag.
- VYGOTSKY, L.S. (1978): *Mind in Society. The Development of Higher Psychological Processes*. Massachusetts: Harvard University Press.
- VYGOTSKY, L. S. (1974): *Tænkning og Sprog*. København: Hans Reitzel Forlag.
- WERTSCH, J. (1985): *Vygotsky and the Social Formation of Mind*, Cambridge: Harvard University Press.